

INTIPATI SILAT SEBAGAI SENI MELUMPUHKAN SERANGAN: ANALISIS FUNGSI PUKULAN, KUNCIAN DAN PERMAINAN PENTAS

ABSTRAK

Silat merupakan salah satu bentuk warisan seni bela diri Melayu yang mengandung unsur pertahanan diri, tempur, pendidikan jasmani, adat, budaya dan persembahan. Dalam perkembangan moden, kepelbagaian bentuk latihan dan persembahan kadangkala menyebabkan fungsi asal sesuatu teknik sukar dibezakan daripada fungsi demonstrasi atau permainan pentas. Artikel ini mengemukakan satu tesis bahawa **intipati fungsional silat ialah keupayaan melumpuhkan (neutralise) serangan**, manakala bentuk pukulan, kuncian dan pergerakan perlu difahami berdasarkan fungsi defensifnya. Dalam konteks ini, setiap buah pukulan atau kombatan boleh ditafsirkan sebagai tindakan untuk menghentikan, mengganggu atau mengurangkan keupayaan serangan lawan; demikian juga kuncian berfungsi mengawal pergerakan dan menghadkan keupayaan lawan untuk meneruskan serangan. Sebaliknya, permainan pentas mempunyai fungsi yang berbeza, iaitu mempersembahkan gerak, susunan buah, estetika, simbolik dan tuntutan awam tanpa semestinya mewakili aplikasi tempur secara langsung. Hujah ini disokong oleh kajian mengenai konsep tempur Seni Gayong yang menunjukkan bahawa keberkesanan tempur merupakan unsur penting dalam pembentukan teknikal silat, di samping kajian biomekanik yang menekankan kepentingan pertahanan dalam seni bela diri. Artikel ini mencadangkan bahawa pembezaan antara **fungsi tempur** dan **fungsi persembahan** penting dalam pembinaan kurikulum, latihan jurulatih dan pemeliharaan autentisiti ilmu silat.

Kata kunci: Silat Melayu, Seni Gayong, tempur, pertahanan diri, pukulan, kuncian, permainan pentas, kombatan, melumpuhkan serangan.

1.0 Pengenalan

Silat Melayu tidak boleh difahami semata-mata sebagai satu bentuk pergerakan fizikal atau persembahan budaya. Ia merupakan suatu tradisi ilmu yang mempunyai dimensi tempur, pendidikan, adat, budaya dan kerohanian. Penyelidikan mengenai Seni Gayong menunjukkan bahawa konsep tempur mempunyai kedudukan penting dalam memahami perkembangan teknikal dan institusi silat. Wan Mohd Dasuki Wan Hasbullah (2018), misalnya, menunjukkan bahawa dalam Seni Gayong, keberkesanan tempur diberi penekanan sejak peringkat awal latihan dan menjadi sebahagian daripada kefahaman terhadap konsep *gayong*. ([Jati](#))

Dalam perkembangan semasa, silat dipersembahkan dalam pelbagai bentuk. Antaranya ialah latihan teknik, pertandingan tempur, demonstrasi, persembahan pentas, *bunga silat*, seni tari dan pertunjukan kebudayaan. Kepelbagaian ini merupakan kekayaan tradisi silat, tetapi pada masa yang sama boleh menimbulkan persoalan tentang apakah yang menjadi **teras atau intipati ilmu silat**.

Artikel ini mengemukakan satu kerangka analisis:

Jika fungsi utama sesuatu buah ialah menghentikan atau mengurangkan keupayaan serangan lawan, maka buah tersebut berada dalam domain tempur; jika fungsi utamanya ialah demonstrasi gerak, estetika dan persembahan, maka ia berada dalam domain permainan pentas.

Berdasarkan kerangka tersebut, pukulan, tangkapan, sapuan dan kuncian tidak sepatutnya dinilai hanya berdasarkan bentuk luaran pergerakan. Sebaliknya, persoalan utama ialah **apakah fungsi pergerakan tersebut terhadap serangan lawan?**

2.0 Konsep “Melumpuhkan Serangan”

Istilah **melumpuhkan serangan** dalam artikel ini digunakan dalam pengertian fungsional, iaitu menjadikan serangan lawan tidak lagi dapat diteruskan atau mengurangkan keupayaannya untuk meneruskan tindakan menyerang.

Melumpuhkan tidak semestinya bermaksud mencederakan atau menyebabkan kecederaan serius. Dalam konteks pendidikan seni bela diri, ia boleh dicapai melalui beberapa bentuk tindakan:

1. mengelakkan serangan;
2. mengubah arah serangan;
3. mengganggu keseimbangan;
4. mengawal anggota;
5. mengunci pergerakan;
6. menjatuhkan lawan;
7. mewujudkan jarak;
8. menghalang serangan berikutnya; atau
9. menggunakan pukulan sebagai tindak balas untuk menghentikan serangan.

Dengan takrif ini, **melumpuhkan serangan ialah objektif fungsional**, manakala pukulan dan kuncian ialah antara **kaedah atau mekanisme** untuk mencapai objektif tersebut.

Perspektif ini penting kerana penyelidikan biomekanik seni bela diri menunjukkan bahawa kajian sering memberikan perhatian yang lebih besar kepada teknik ofensif berbanding defensif. Mustapha et al. (2015), misalnya, mendapati bahawa sebahagian besar penerbitan biomekanik seni bela diri yang mereka tinjau tertumpu kepada teknik ofensif, sedangkan tindakan defensif mempunyai kepentingan yang sama dalam aplikasi pertahanan diri. ([Archbudo](#))

3.0 Pukulan atau Kombat sebagai Mekanisme Menghentikan Serangan

Dalam konteks tempur, pukulan tidak seharusnya dilihat hanya sebagai tindakan menyerang. Dari perspektif pertahanan diri, pukulan boleh menjadi sebahagian daripada tindak balas untuk menghentikan ancaman.

Ini membawa kepada perbezaan antara:

pukulan sebagai serangan semata-mata

dan

pukulan sebagai tindak balas untuk melumpuhkan serangan.

Perbezaan tersebut amat penting dalam pendidikan silat.

Apabila seorang pesilat menggunakan pukulan sebagai sebahagian daripada tindakan defensif, objektif utamanya bukan semata-mata menghasilkan daya maksimum. Objektifnya adalah untuk menghentikan kesinambungan serangan dan membolehkan pesilat kembali kepada keadaan yang terkawal.

Kajian biomekanik menunjukkan bahawa daya hentaman sesuatu pukulan dipengaruhi oleh pelbagai faktor seperti jenis pukulan, kelajuan, jarak dan kedudukan anggota ketika hentaman (Bolander et al., 2009). ([PubMed Central \(PMC\)](#))

Kajian sistematik yang lebih luas terhadap pukulan bahagian atas badan dalam sukan tempur juga menunjukkan bahawa jenis pukulan yang berbeza menghasilkan ciri mekanikal yang berbeza dari segi daya dan kelajuan (Škarabot et al., 2023). ([Taylor & Francis Online](#))

Namun demikian, dapatan biomekanik tersebut tidak bermakna matlamat pendidikan silat perlu diletakkan pada penghasilan pukulan paling kuat. Sebaliknya, ia memperlihatkan bahawa **pukulan ialah alat fizikal yang mempunyai kesan terhadap keupayaan seseorang untuk meneruskan tindakan.**

Dalam konteks silat, persoalan pedagogi yang lebih penting ialah:

Apakah fungsi pukulan tersebut dalam keseluruhan rangkaian pertahanan?

Jika pukulan digunakan untuk membuka ruang, menghentikan gerakan atau menghalang serangan seterusnya, maka ia dapat difahami sebagai sebahagian daripada sistem melumpuhkan serangan.

4.0 Kunci sebagai Mekanisme Kawalan dan Pelumpuhan

Kuncian mempunyai fungsi yang berbeza daripada pukulan. Jika pukulan bertujuan mengganggu atau menghentikan serangan melalui impak, kuncian pula berfungsi melalui **kawalan pergerakan dan anggota.**

Secara prinsipnya:

Pukulan mengganggu keupayaan; kuncian mengehadkan pergerakan.

Kuncian boleh digunakan untuk mengawal tangan, siku, bahu atau kedudukan tubuh lawan. Dari sudut mekanikal, prinsip kuncian berkaitan dengan penggunaan kedudukan tubuh, tuil, tekanan dan kawalan sendi.

Dalam sumber kajian mengenai tradisi silat Melayu, kuncian digambarkan sebagai salah satu bentuk kawalan terhadap lawan, termasuk penggunaan tekanan terhadap sendi dan bahagian tertentu tubuh. ([AnyFlip](#))

Walaupun bentuk dan istilah kuncian berbeza antara perguruan, prinsip asasnya dapat dirumuskan sebagai:

serangan → kawalan anggota → kunci → hilang kebebasan bergerak → serangan dihentikan.

Dengan demikian, kuncian merupakan bentuk **pelumpuhan fungsional**, kerana keupayaan untuk meneruskan serangan dikurangkan melalui kawalan tubuh.

5.0 Hubungan antara Pukulan dan Kuncian

Pukulan dan kuncian tidak wajar dianggap sebagai dua sistem yang terpisah. Dalam sistem tempur, kedua-duanya boleh menjadi sebahagian daripada satu rangkaian tindakan.

Sebagai contoh secara konseptual:

Elak → kawal → pukul → tangkap → kunci → tamatkan ancaman.

Atau:

Tepis → tangkap → kunci → kawal.

Oleh itu, ukuran kecekapan bukan semata-mata sama ada pesilat boleh melakukan pukulan atau kuncian secara berasingan, tetapi sama ada dia memahami **hubungan fungsional antara teknik tersebut**.

Hal ini selari dengan penelitian terhadap Seni Gayong yang menunjukkan bahawa konsep tempur mempunyai hubungan dengan pembentukan pengetahuan teknikal dalam perguruan tersebut (Wan Mohd Dasuki Wan Hasbullah, 2018). ([Jati](#))

6.0 Permainan Pentas dan Tuntutan Awam

Permainan pentas perlu dibezakan daripada aplikasi tempur.

Dalam konteks persembahan, pesilat mungkin melakukan rangkaian gerak yang terdiri daripada:

- langkah;

- bunga;
- elakan;
- tangkisan;
- pukulan;
- kuncian;
- jatuhan;
- sapuan;
- senjata; dan
- gerakan berpasangan.

Namun, persembahan tersebut tidak semestinya dilakukan dengan objektif untuk benar-benar melumpuhkan pasangan.

Sebaliknya, permainan pentas mempunyai beberapa fungsi:

1. menunjukkan keindahan gerak;
2. mempersembahkan warisan perguruan;
3. menunjukkan kepelbagaian teknik;
4. menyampaikan identiti budaya;
5. memenuhi tuntutan persembahan awam;
6. mendemonstrasikan kemahiran pesilat; dan
7. menghasilkan pengalaman visual kepada penonton.

Dengan demikian, **fungsi permainan pentas adalah representasional**, manakala fungsi kombat adalah **operasional**.

Perbezaan ini amat penting.

Dalam permainan pentas, penonton perlu dapat melihat teknik. Oleh itu, gerakan mungkin dilakukan dengan amplitud yang lebih besar, tempo yang disesuaikan, hentian tertentu dan susunan koreografi.

Dalam tempur pula, keberkesanan ditentukan oleh kemampuan sesuatu tindakan menghasilkan perubahan terhadap keadaan serangan.

Maka:

Permainan pentas menunjukkan bagaimana teknik kelihatan; tempur menguji bagaimana teknik berfungsi.

7.0 Bentuk Luaran Tidak Semestinya Menunjukkan Fungsi Sebenar

Satu cabaran dalam pendidikan silat ialah kecenderungan menilai teknik berdasarkan bentuk luaran.

Dua gerakan mungkin kelihatan sama tetapi mempunyai fungsi yang berbeza.

Sebagai contoh, satu gerakan tangan boleh dilakukan:

- sebagai bunga;
- sebagai demonstrasi;
- sebagai latihan pasangan;
- sebagai tangkisan;
- sebagai pukulan; atau
- sebagai sebahagian daripada kunci.

Oleh itu, **bentuk tidak mencukupi untuk menentukan fungsi.**

Analisis perlu melihat:

niat → konteks → sasaran → jarak → masa → kesan terhadap serangan.

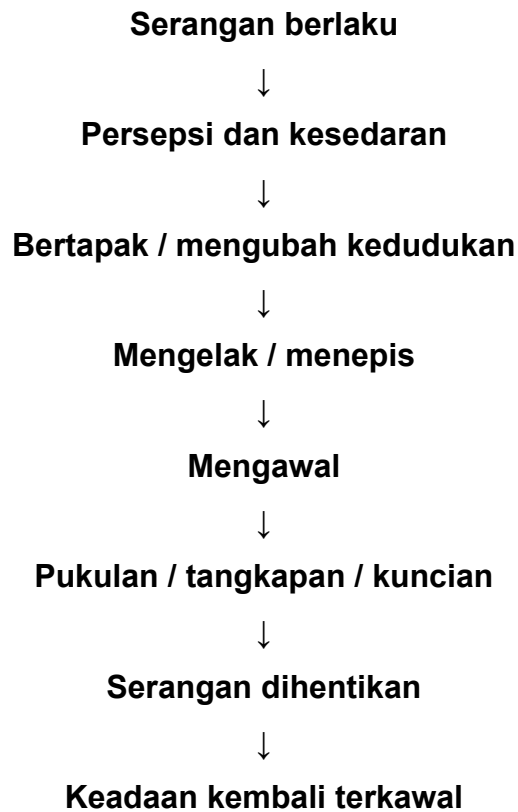
Pendekatan ini penting untuk mengelakkan pembelajaran silat berubah menjadi penghafalan koreografi semata-mata.

Kajian mengenai konsep tempur Seni Gayong juga menunjukkan bahawa pemahaman terhadap gerakan silat perlu dikaitkan dengan konteks pengetahuan teknikal dan keberkesanan tempur, bukannya hanya bentuk pergerakan (Wan Mohd Dasuki Wan Hasbullah, 2018). ([Jati](#))

8.0 Intipati Silat: Melumpuhkan Serangan

Berdasarkan perbincangan tersebut, satu model konseptual dapat dibentuk:

INTIPATI SILAT

Dalam model ini, **melumpuhkan serangan merupakan titik tengah yang menghubungkan semua kemahiran.**

Bertapak membantu mendapatkan kedudukan.

Mengelak mengurangkan kemungkinan terkena serangan.

Menepis mengubah laluan serangan.

Menangkap mendapatkan kawalan.

Kuncianengehadkan pergerakan.

Pukulan boleh digunakan sebagai sebahagian daripada tindak balas untuk menghentikan serangan.

Dengan demikian, pelbagai teknik silat dapat difahami sebagai **manifestasi yang berbeza daripada satu prinsip fungsional yang sama.**

9.0 Melumpuhkan Serangan Bukan Bererti Mencari Pergaduhan

Pernyataan bahawa intipati silat ialah melumpuhkan serangan tidak seharusnya ditafsirkan sebagai menggalakkan pergaduhan atau keganasan.

Sebaliknya, terdapat perbezaan antara:

keupayaan melumpuhkan serangan

dengan

keinginan untuk menyerang.

Seni bela diri yang matang perlu membezakan kedua-duanya.

Kajian tentang silat dari perspektif Islam dan etika menunjukkan bahawa dimensi *ihsan* dan adab merupakan sebahagian daripada wacana ilmu silat, termasuk idea bahawa seni silat tidak semestinya bertujuan mencari konflik (Hishamuddin & Hamdan, 2025). ([USM Journal](#))

Dengan demikian, semakin tinggi keupayaan seseorang pesilat, semakin penting penguasaan **kawalan diri, disiplin dan pertimbangan**.

Dalam kerangka ini:

Keupayaan melumpuhkan serangan ialah ilmu; kemampuan mengawal diri daripada menggunakan ilmu tanpa keperluan ialah adab.

10.0 Implikasi terhadap Pedagogi Silat

Jika intipati silat ditakrifkan sebagai melumpuhkan serangan, maka kurikulum latihan perlu memberikan perhatian kepada **fungsi teknik**, bukan hanya nama dan bentuk buah.

Latihan boleh disusun secara progresif:

Tahap Fokus		Fungsi
1	Bertapak	Mendapatkan kedudukan
2	Mengelak	Mengurangkan ancaman
3	Menepis	Mengubah serangan

Tahap Fokus	Fungsi
4 Menangkap	Mendapatkan kawalan
5 Kunci	Mengehadkan pergerakan
6 Pukulan/kombat	Menghentikan kesinambungan serangan
7 Integrasi	Melumpuhkan serangan secara terkawal

Susunan ini mempunyai kaitan dengan kajian biomekanik yang menegaskan bahawa pertahanan merupakan komponen penting dalam seni bela diri, walaupun kajian terdahulu sering lebih menumpukan aspek ofensif (Mustapha et al., 2015). ([Archbudo](#))

11.0 Perbezaan antara Kombat dan Permainan Pentas

Perbezaan tersebut boleh dirumuskan seperti berikut:

Aspek	Kombat/Tempur	Permainan Pentas
Tujuan	Menghentikan/melumpuhkan serangan	Persembahan dan demonstrasi
Orientasi	Fungsional	Representasional
Pasangan	Lawan latihan/teman tempur	Rakan persembahan
Gerakan	Berdasarkan respons keadaan	Disusun/koreografi
Keutamaan	Keberkesanan	Kejelasan dan estetika
Jarak	Mengikut keadaan	Disesuaikan dengan persembahan
Kelajuan	Berdasarkan keperluan tindakan	Boleh disesuaikan
Impak	Dikawal mengikut konteks latihan	Lazimnya disimulasikan
Penilaian	Keupayaan menghentikan serangan	Ketepatan, persembahan dan estetika

Aspek	Kombat/Tempur	Permainan Pentas
Hasil	Ancaman berkurang/terhenti	Penonton memahami dan menghargai teknik

Pembezaan ini tidak bermaksud permainan pentas kurang bernilai. Sebaliknya, kedua-duanya mempunyai **fungsi yang berbeza dalam ekologi ilmu silat**.

Permainan pentas membantu memelihara, menyampaikan dan memperkenalkan warisan.

Kombat pula mengekalkan dimensi aplikasi dan fungsi pertahanan.

12.0 Implikasi terhadap Pemeliharaan Autentisiti Silat

Pembezaan antara fungsi tempur dan permainan pentas amat penting dalam usaha memelihara autentisiti silat.

Sekiranya gerakan persembahan dianggap sebagai keseluruhan makna silat, terdapat risiko bahawa generasi baharu hanya mempelajari **bentuk tanpa memahami fungsi**.

Sebaliknya, jika setiap buah dikaji berdasarkan:

asal → fungsi → prinsip → aplikasi → konteks persembahan,

maka warisan teknik dapat dipelihara dengan lebih menyeluruh.

Kajian akademik tentang perkembangan silat di Malaysia juga menunjukkan bahawa silat kini semakin diinstitusikan dalam konteks akademik, pendidikan dan pembangunan kurikulum. Perkembangan tersebut membuka ruang untuk mendokumentasikan ilmu tradisi secara lebih sistematik tanpa memisahkannya daripada konteks budaya dan sejarahnya. ([IMACJ](#))

Oleh itu, dokumentasi silat perlu membezakan sekurang-kurangnya tiga lapisan:

1. Prinsip – apakah tujuan teknik?

2. Teknik – bagaimana teknik dilaksanakan?

3. Persembahan – bagaimana teknik ditunjukkan kepada orang awam?

Ketiga-tiganya berkaitan tetapi tidak sama.

13.0 Kesimpulan

Berdasarkan analisis literatur dan kerangka fungsi teknik, artikel ini mencadangkan bahawa **intipati fungsional silat dapat difahami sebagai seni melumpuhkan serangan**.

Pukulan atau kombat mempunyai fungsi untuk menghentikan atau mengganggu kesinambungan serangan. Kunci pula berfungsi mengawal dan mengehadkan pergerakan. Bertapak, mengelak, menepis dan menangkap menjadi sebahagian daripada rangkaian tindakan yang membolehkan pesilat mencapai keadaan terkawal.

Dalam masa yang sama, permainan pentas mempunyai fungsi yang berbeza. Ia merupakan bentuk representasi, demonstrasi dan penyampaian budaya kepada masyarakat. Oleh itu, permainan pentas tidak semestinya boleh digunakan sebagai ukuran langsung terhadap keberkesanan tempur sesuatu teknik.

Hujah utama artikel ini boleh dirumuskan dalam tiga pernyataan:

Pertama, teknik silat perlu difahami berdasarkan fungsinya, bukan semata-mata bentuknya.

Kedua, fungsi asas teknik tempur ialah mengurangkan atau menghentikan keupayaan serangan lawan.

Ketiga, permainan pentas ialah medium untuk mempersembahkan ilmu silat, manakala kombat ialah konteks untuk menguji fungsi tempur ilmu tersebut.

Dengan itu, *melumpuhkan serangan* boleh dianggap sebagai satu **prinsip teras** yang menghubungkan bertapak, mengelak, menepis, menangkap, pukulan dan kunci dalam satu sistem ilmu yang koheren.

Namun, istilah tersebut perlu difahami secara fungsional dan beretika. Ia tidak bermaksud silat bertujuan mencari pergaduhan atau mencederakan manusia. Sebaliknya, keupayaan untuk menghentikan ancaman perlu berjalan bersama kawalan diri, disiplin dan adab.

Dalam konteks pemeliharaan ilmu Silat Melayu, prinsip tersebut membawa kepada satu rumusan yang lebih menyeluruh:

“Silat bukan sekadar seni melakukan buah; silat ialah ilmu mengawal serangan. Buah ialah kaedahnya, melumpuhkan serangan ialah fungsinya, manakala adab menentukan bila ilmu itu digunakan.”

RUJUKAN

1. Balint, G., Ohtsuki, T., & Kudo, K. (2013). A critical interpersonal distance switches between two coordination modes in kendo matches. *PLoS ONE*, 8(12), e84776.
2. Bolander, R. P., Neto, O. P., & Bir, C. A. (2009). The effects of height and distance on the force production and acceleration in martial arts strikes. *Journal of Sports Science and Medicine*, 8(CSSI3), 47–52. ([PubMed Central \(PMC\)](#))
3. Hishamuddin, A. H., & Hamdan, N. Q. (2025). Sikap ihsan dalam ilmu silat: Sebuah sorotan. *International Journal of World Civilizations and Philosophical Studies*, 2(2). ([USM Journal](#))
4. Mustapha, G., Mahmud, J., Zakaria, M., & Wan Sulaiman, W. R. (2015). Biomechanics research on martial arts – The importance of defensive study. *Archives of Budo*, 11, 187–195. ([Archbudo](#))
5. Nizam Mohamed Saphie, M., Jamsari, D. A., Mohd Razi, A., Kusrin, J., & Tumijan, W. (2019). Comparison of action performances and outcome between winners and losers in young female silat tempur matches. *Revista de Artes Marciales Asiáticas*, 14(2s). ([Revista de Publicidad](#))
6. Škarabot, J., et al. (2023). Force and velocity of impact during upper limb strikes in combat sports: A systematic review and meta-analysis. *Sports Biomechanics*, 22(8), 921–939. ([Taylor & Francis Online](#))
7. Wan Mohd Dasuki Wan Hasbullah. (2018). Meor Abdul Rahman: Konsep tempur Seni Gayong dan inovasi silat Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu (JOMAS)*, 29(1), 262–285. ([Jati](#))
8. Muna Abd Patah. (2022). *Practises of self defence martial art from Shari'ah perspective: A case study of Persatuan Seni Silat Cekak Malaysia in Gombak*. PhD thesis, International Islamic University Malaysia. ([Student Repository](#))
9. Anuar Abd. Wahab. (1986). *Teknik dalam seni silat Melayu*. Universiti Kebangsaan Malaysia. ([UKM Learning and Research Repository](#))